

Соломаха С.О.

кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник, старший науковий співробітник
відділу змісту і технологій педагогічної освіти
ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України
<https://orcid.org/0000-0002-8737-9740>

КОНЦЕПЦІЯ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА КОМПЕТЕНТІСНИХ ЗАСАДАХ

Анотація. Серед концептуальних ідей оновлення змісту психолого-педагогічного складника підготовки магістрів було визначено наступні: компетентнісний підхід; орієнтація на інтегрованість і міждисциплінарність; практико-орієнтованість змісту психолого-педагогічної підготовки магістрів; орієнтація магістерської підготовки на цифровізацію освітнього простору; використання інноваційних педагогічних технологій; персоналізація та індивідуалізація освітнього процесу; посилення психологічного складника, розвиток soft skills у майбутніх викладачів тощо.

Ключові слова: концепція оновлення змісту освіти; освітній процес; психолого-педагогічна підготовка магістрів; майбутні викладачі; педагогічні заклади вищої освіти; компетентнісний підхід.

У підготовці майбутніх викладачів педагогічних закладів вищої освіти сьогодні намічається тенденція, що свідчить про те, що більшість викладачів, які мають високу компетентність у фаховій галузі, мають труднощі методичного та психолого педагогічного характеру, пояснюючи цей феномен застарілим змістом дисциплін психолого-педагогічного циклу, що викладаються зокрема у магістратурі. Тому виникає потреба у формуванні стратегії оновленого змісту психолого педагогічної підготовки майбутніх викладачів в умовах магістратури на компетентнісній основі, що забезпечить відповідність процесу навчання сучасним вимогам до його сутності, структури і функцій і гарантуватиме високий рівень освітніх стандартів. Основою цих змін є зміна концепції та підходів до професійної підготовки викладачів закладів вищої освіти, зокрема в умовах магістратури.

Вихідні положення концепції оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів у педагогічних закладах вищої освіти ґрунтуються на реалізації взаємопов'язаних концептів, які забезпечують розкриття провідної ідеї на методологічному, теоретичному та методичному рівнях. *Основою концепції є зміст освіти.* Зміст освіти відображає соціокультурний стан суспільства, пріоритети й вектори його розвитку, та є детермінованою низкою зовнішніх і внутрішніх чинників. До них відносяться освітній ідеал, мета освіти, що конкретизуються через завдання та сукупність змістових компонентів: когнітивного (знання), практичного (вміння і навички), творчого (досвід), комунікативного (відносини), аксіологічного (ціннісне ставлення). Поняття змісту освіти структурно вміщує комплекс певних компетентностей, які набуваються із застосуванням відповідних освітніх технологій, методів, прийомів, форм і засобів навчання. За визначенням М. Вовк «зміст психолого-педагогічної підготовки педагога – спектр необхідних фахових знань із проблем теорії і практики десимінації й генерування інноваційного педагогічного і психологічного досвіду у викладацьку діяльність, що спрямовано на формування і розвиток професійних компетентностей педагога (мовно комунікативної, предметної, методичної, інформаційно цифрової, психологічної, емоційно-етичної, педагогічного партнерства тощо), які уможливають професійне зростання, досягнення успіху у педагогічній професії, вплив на інтелектуальний, емоційний, світоглядний розвиток учнів (студентів)» [1, с. 49].

Методологічний концепт включає фундаментальні філософські, психолого-педагогічні, культурологічні ідеї, що базуються на загальнонаукових і конкретно-наукових підходах до проблеми: компетентнісному, гуманістично-ціннісному (особистісному), акмеологічному, студентоцентрованому. З урахуванням принципів демократизації, гуманізації, культуровідповідності, людиноцентризму, інноваційності, прогностичності та інших принципів організації педагогічної освіти. Ця концепція ґрунтується на розумінні, що традиційні підходи до

підготовки вже не відповідають викликам інформаційного суспільства, глобалізації та швидких технологічних змін. Серед концептуальних ідей оновлення змісту психолого-педагогічного складника підготовки магістрів було визначено наступні: *компетентнісний підхід* уможлиблює перенесення акценту підготовки з набуття відповідних знань і умінь на розвиток інтегрованих компетентностей, що не тільки сприяють формуванню знань умінь, навичок, особистісних якостей, а й здатності застосовувати їх у практичній діяльності. Оволодіння ключовими компетенціями є провідним завданням сучасної педагогічної науки і практики. Професійні компетенції – це складники поліструктурного багатофункціонального соціально-психологічного феномена – професійні компетентності. Компетентнісний підхід є інтеграцією змісту й технологій реалізації загальнонаукового та процесуально-діяльнісного компонентів підготовки з метою формування певних компетенцій майбутніх педагогів, що сприяють їхній швидкій адаптації й успішній професійно-педагогічній діяльності та розв’язанню професійних завдань упродовж усього життя. «З-поміж найвагоміших фахових компетентностей педагога в науковому дискурсі виокремлюються, як-от: педагогічна, психологічна, методична, мовно-комунікативна, іншомовна, цифрова, інформаційна, предметна, полікультурна, соціальна тощо, а також педагогічна майстерність, педагогічна культура тощо» [2, с. 285].

Поліфункціональна структура професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти уможлиблює перспективи його особистісно-професійного саморозвитку як лідера, творця, дослідника, проєктувальника й організатора навчально-пізнавальної та самостійної роботи студентів, тобто менеджера освітнього процесу. Це спрямовує процес психолого-педагогічної підготовки магістрів на розвиток здатності до креативності, критичного мислення, творчості у вирішенні педагогічних задач і саморозвитку. Орієнтація на інтегрованість і міждисциплінарність сприяє розвитку цілісного фахового світогляду майбутніх викладачів, допомагає

зорієнтувати магістрів на розуміння взаємозв'язку психолого-педагогічних закономірностей розвитку особистості з філософією освіти, психологією, дидактикою, методикою викладання конкретних предметів, інформаційними технологіями у вимірах етико-орієнтованого, націотворчого та євроінтеграційного спрямування освітнього процесу.

Практико-орієнтованість змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів передбачає максимальне наближення до реальних умов освітнього процесу у педагогічних закладах вищої освіти. Потребує збільшення обсягу практичної діяльності магістрів: педагогічної практики в освітніх закладах, тренінгів, воркшопів, майстер-класів, педагогічних майстерень, інтерактивних технологій, в основі яких взаємодія всіх учасників процесу навчання. *Навчання має бути побудовано на стратегіях діалогу (полілогу)*, що виступають не просто як акт спілкування між людьми, а й як психологічна, духовна комунікація. У діалозі (полілозі) інтелектуальні позиції учасників навчання доповнюють одна одну й утворюють ціле, котре не можна звести до простої суми складників. В інтерактивному навчанні діалог будується на суб'єкт-суб'єктній позиції, спрямовуючи процес навчання на активну взаємодію всіх його учасників. Інтерактивне навчання змінює вектор освітнього процесу з підходу, заснованого на знаннях, на практико-орієнтований підхід щодо результатів навчання – не від теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення в ході його практичного використання. Орієнтація магістерської підготовки на цифровізацію освітнього простору та використання інноваційних педагогічних технологій. Зміст підготовки має включати технології вивчення основ онлайн-навчання, медіаграмотності, кібербезпеки, методики володіння цифровими інструментами, ознайомлення з платформами для дистанційного навчання, методики роботи зі штучним інтелектом в освітньому процесі тощо. Постійний розвиток інформаційних технологій дозволяє майбутнім викладачам отримувати нові знання й набувати професійних компетентностей. *Персоналізація та індивідуалізація*: освітній процес має

бути гнучким, урахувувати індивідуальні потреби, інтереси та темп навчання студентів. Це може бути реалізовано через вибіркові курси, індивідуальні освітні траєкторії, тьюторство та менторство. *Посилення психологічного складника* за рахунок поглибленого вивчення вікової й педагогічної психології з акцентом на сучасні теорії розвитку особистості; психології мотивації, когнітивних процесів, освітнього середовища, групової динаміки, інклюзивного навчання, конфліктології, основи психологічного консультування та підтримки студентів тощо. Тренінги самоконтролю, комунікативний тренінг, гештаттерапія (Р.Перлс), групова терапія (К. Роджерс), психодрама (Дж. Морено), тренінг соціальних навичок тощо. Окрім професійних навичок, важливо розвивати «м'які навички» (soft skills), як-от: командна робота, комунікативність, стресостійкість, лідерство, адаптивність, діалогічність у спілкуванні, критичність мислення, креативність, емоційний інтелект, емпатія, самоорганізація, чемність, ввічливість, дружелюбність тощо. Ці особистісні здібності дозволяють ефективно взаємодіяти з іншими людьми та адаптуватися до різних ситуацій. Найефективніші форми і методи розвитку м'яких навичок – групові або індивідуальні курси, тренінги, інтерактивні технології, що дозволяють магістрам у стислі терміни прокачати свої soft skills.

Отже, упровадження розробленої концепції оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів у педагогічних закладах вищої освіти на компетентнісних засадах дозволить підготувати майбутніх викладачів, які: володіють глибокими психолого-педагогічними знаннями та вміннями; сформованою психолого-педагогічною компетентністю, що є системним проявом професіоналізму викладачів, здатних ефективно використовувати знання та сучасні освітні технології у вирішенні педагогічних задач, що сприятиме вдосконаленню освітнього процесу у напрямі його інтенсивності, інтегрованості, практичної спрямованості; критично мислять, володіють потужним творчим потенціалом, готові до впровадження інновацій, мають високий рівень розвитку soft skills,

прагнуть неперервного професійного розвитку та самоосвіти, відповідають вимогам сучасного ринку праці та викликам освітнього середовища.

Список використаних джерел

1.Вовк М., Грищенко Ю., Соломаха С. Зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів у закладах фахової передвищої і вищої педагогічної освіти України. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття». 2024. Т. 1, вип. 9. С. 43–54. dOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(9\).2024.0003](https://doi.org/10.35387/ucj.1(9).2024.0003)

2. Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика : словник / уклад.: М. П. Вовк, Ю. В. Грищенко, С. О. Соломаха, Н. О. Філіпчук, С. В. Ходаківська ; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НаПН України. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 328 с.